

Pesten a Magyar Színházban (2003)

Páskándi Géza
V E N D É G S É G

- árulás szünet nélkül -
c. drámája

Dávid Ferenc unitárius püspök
Socino, vándor teológus
Mária, szolgáló
Blandrata, a fejedelem embere

Az ismeretterjesztőn a következő ismertető szöveg áll, melyet fontosnak tartok itt is megjelentetni:

Dávid Ferenc, az egyetlen magyar alapítású egyház, az unitáriusok első püspöke, vendéget kap. A vendég feladata, hogy elárulja őt a fejedelemnek, és legyen ok miért kivégezni. Socino azonban megismeri és megérti a püspök igazságát, és a feladat egyre nehezebbé válik számára. Majd döbbenetesen ismeri fel: a püspöknek pont az ő árulására van szüksége.

A darab érvényesen szól az ellenség és a barát közötti vékony mezsgyéről, a ma is oly jellemző bizonytalanságról egymás iránt, bizalmatlanságról, amelyet egy túlpolitizált világ táplál bennünk. A folyamatos bizalmatlanság bizonytalansághoz – az pedig tragédiához vezet...

Részletek Dávid Ferenc és Socino beszélgetéseiből:

DÁVID: Socino, kedvesem, te olyan jó teológus vagy, hogy még hasznomra válhatsz. Megbocsáss, ha eleinte kissé barátságtalan voltam, de vannak pillanatok, amikor a saját magam testét sem tűröm.

SOCINO: A legnehezebb ezen a világon vendégnek lenni.

DÁVID: De hiszen valamennyien vendégek vagyunk. Kedves Socino, mikor van nekem alkalmam arra, hogy külföldiekkel egyházzal, hitről beszélhessek? Itthon pedig...Úgyhogy csak légy nyugodt, én nagyon örvendek neked. Végre egy méltó elme, akivel vitatkozhatok.

DÁVID: Hitelvi álláspontunkat a következőképpen foglalhatnám össze: az Isten egysége és oszthatatlansága, az ember-Jézus, mint követendő példa, a Szentlélek, mint a Jóisten vezérlő eleme. Erkölcsileg pediglen a bűnbánatra és a megtérésre való intés, az akarat szabadsága, az erkölcsi szabadság hirdetése, a vallás bensőségességének a külső megnyilatkozási formákkal szemben való kiemelése.

SOCINO: Mi van...?

DÁVID: Általában a hitigazságok tiszta, észszerű, átlátszó voltának hangsúlyozása, a vallás és tudománynak egymás támogatása, nem a szembenállás. A tudomány nagyjait nem lehet kivégezni, elégetni ezért, mert felismeréseik nem egyeznek az egyház elképzeléseivel. Az egyháznak kell idomulni hozzájuk.

SOCINO: Igazán?

DÁVID: Mi a baja a fejedelemnek ezekkel az alaptörvényekkel, mi? Nem a szentírás alapján valók ezek is?

SOCINO: A fejedelem katolikus...most...

DÁVID: Keresztény. A keresztény pedig értse meg egymást. Az unitárus a reformátust, a katolikust és fordítva. Ezen alapul a hitünk, ezért kell bezárva élnem, mond meg

DÁVID: Nincs az egész Szentírásban világosabb és nyilvánvalóbb tudomány, mint az egy Istenről szóló tudomány. Istent az írás mindenkor a mi Urunk Jézus Krisztus Szent Atyjának mondja, ki mindennek teremtetője.

DÁVID: A mi unitárius egyházunk kezdettől fogva különbséget tett hitelv és hittétel között. A hittétel, amit általában dogmának neveznek, fokhatóságilag van megállapítva, következésképpen kizárólagos és minden hívő által követendő, szemben a hitelvvel, melyet az emberi gondolkodás alapján bárki hozzáérthető megállapíthat.

DÁVID: A hit Isten ajándéka. Ha természetünkben adva volna a hit és nem Isten ajándékozna azt a lelke által, akkor mindannyian egyaránt hinnénk és az Isten igéjének helyet adnánk. A hitünk olyan legyen, hogy a szeretet által cselekedjék. Hitünket jó cselekedetünkkel mutassuk ki...Te mit művelsz itt, fiam?

SOCINO: Éppen a szeretet által cselekedek...

DÁVID: Nem faggatsz eleget, Socino! Kérdezz! Az én érdekem is, hogy a fejedelem mindent megtudjon rólam! Vitatkozzunk, Socino. A vita hevében gyakran elszólok magam!

SOCINO: Rá akarsz beszélni az árulásra?

DÁVID: Értsd meg! Nekem jobb, ha újításaimat te értelmezed. Blandratáék csak ne sajátítsák ki a vallás értelmezését. Te nékem esély vagy az esélytelenségben. S ha igazat írsz a fejedelemnek, tisztázódik az én vesztettnek látszó ügyem. Becsületes harcot ajánlok, tisztességes alkut. Én őszinte leszek, te pedig elfogulatlan. Mennyi idő telt el, Socino? Mióta lakunk együtt mi?

SOCINO /Olvas az iratok között/: Bizánc tett tönkre minket, Bizánc...és Szent Ambrus...és Kálvin...

DÁVID: Már megint szentháromságot játszol? Megmondtam százszor, Socino, hogy én nem a szentháromságot tagadom, hanem az egy Istent állítom. Én nem tagadom a szentháromságot!

SOCINO: Tehát elismered a szentháromságot? Akkor hogy lehetsz antitrinitárius? Hiszen ez a fejedelem fő vádjá ellened...

DÁVID: Hogy tagadhatnám a szentháromságot, ha az nincs is? Így hát én nem antitrinitárius vagyok, hanem unitárius. Hiszek az egy Istenben. Semmi másban.

SOCINO: De azzal, hogy hiszel egy Istenben, és csakis őt hirdeted, tagadod a Fiú és a Szentlélek istenségét.

DÁVID: Állítom, hogy egy az Isten. Unus est deus. Állítom, hogy csak ez az egyetlen Isten van, aki a mennynek és földnek teremője, jónak és rossznak bírja a temételen időben. Az idő az ő ostora, mellyel hajt minket céljai felé. Krisztus azért kell neki, mert ember alakú, és így jobban tudnak véle hatni az emberekre! Égi és földi nász gyümölcsének tartják, mint a pogányok Héraklészt! Isteni apa és földi anya gyermeke, afféle isteni félvér, ki mindig nyugtalan, nem lelvén helyét sem a mennyben sem itt a földön, mert hovatarozását itt is, ott is kétségbe vonják. Hasonlít az emberekre – azért imádják, mert e hasonlóság a vigasz, hogy mi is ilyenekké lehetünk. Ám gondolj csak bele, milyen szaporák voltak a pogány istenek: hány volt belőlük. A végén kinek-kinek akadt egy kedvenc istene, afféle házi bálvány, isten, mint háziállat. Ahány isten, annyi egérút a hazugságnak, törvénytelenységnek. Hát ha három az Isten, miben különbözünk a pogányoktól, kik minden bokrban tartottak egy istent? Miben különbözik a Teremő Atya Zeusztól, akinek szerelmes földi kalandjait ismerjük mind. Talán a mi Istenünknek és efféle pásztórója volt Máriával? Aki mégis szeplőtelen maradt! Pogány mesék! Az Isten egy és komor. Vagy akár derűs, de vígságában is végtelenül magányos. Ettől jó. Mert magányában adakozik nekünk, és ez jólesik neki.

DÁVID: Jól figyelj hát, neked most fontos az őszinteség. Neked most az a léted, hogy én őszinte maradjak.

SOCINO: Milyen furcsa, én árulód vagyok, s te mégis szeretsz engem, Ferenc. Akármint mondanál is, érzem és tudom, hogy szeretsz. Szeretsz, mert egyenrangú vagyok és megértem a gondolataidat, annak minden mozdulását, érzem eszednek árnyalatait. Te nem akárkihez lennél őszinte, ugye?

DÁVID: Nem. Hozzád az vagyok ,mert jó vagy. Elárulsz, de jó vagy. Jó akarsz lenni, tehát már egy kicsit az is lettél.

SOCINO: Ugye megérted? Ugye értesz? Ugye hogy nem veszed ezt valódi árulásnak?

DÁVID: Nem. Jobb, ha te árulsz el engem, mint a durvák, az ostobák. Te jó áruló vagy, Socino.

SOCINO: Mert én nem török címeidre, rangodra, én nem akarok itt püspök lenni.

DÁVID: Én bízom benned, Socino. Erős váram a te árulásod.

SOCINO: Egész életemben a szabadságban hittem. Hogy szabad az ember. Dogmák nélkül kell élnie. Szabadon mentem a világban, hazám nem volt soha, nem is lesz. Ezt a szabadságot láttam a hitedben, Ferenc. Életemet látom az unitárius hitedben, Ferenc. Hogy árulhatnák el? Eláruljam életem?

DÁVID: Az unitárius egyháznak a legfontosabb alapelve, hogy nincs megkötve, hogy szabad teret enged az egyéni gondolkodásnak, nem állít korlátokat, nem ajánlatos merev formák közé zárkozni, mert a haladás úgyis mindent kivethet a sarkából, mert ez a hit nem egyéb, mint a folytonos felvilágosodás, igazságkeresés módszere! Az a hivatásunk, hogy minden tekintetben megnyugtassuk és betöltsük a lelkek világát...a jelenlegi egyháztól, ha kérdeznek, nem válaszol, csak erőszakkal, mert dogmákba zárta magát, festmények, szobrok mögé zárta magát. És mindent, ami meghaladta ezt a formát, gyűlöl és üldöz. Így nem lehet gondolkodni, Socino! A jövő nem ez!

SOCINO: De a világi hatalom nem tart még itt, ennél a felismerésnél.

DÁVID: A világi hatalom tarthat itt! Te tudhatod, a tordai országgyűlésen János Zsigmond határozatot hozott a vallási türelem és a lelkiismereti szabadság biztosítására. Az is világi hatalom volt! Akkor alakult meg egyházunk, kaptuk meg a nyomdát, mindent! És? Gyengült ettől a világi hatalom? Gyengül a világi hatalom attól, ha kilép a dogmákból, ha szabadságot engedélyez mindenkinek? Igen?

DÁVID: És te is azt hiszed, ha már alkotmányos egyházunk van, nincs többé szükség semmiféle újításra? Egyszer és mindenkorra befejeződött a változás? Minden kezdet úgy pezseg, mint a borvíz. Emlékezz csak...amikor Luther után elkezdtek a reformációt, olyan mámor fogott el minket, mint aratáskor, a határtalan búzamező, a bőség láttán! Hogy csépléskor ömlik az áldott mag, úgy tódultak a jobbnál jobb gondolatok. frissek voltunk és üvöltöttünk! És a bőség még tart! Bennünk van! Nem szikkad ki a lélek földje! Érzem. Él bennem még a régi mámor is, a változtatás mámora, ősz fejjel is lehet az elménk eleven.

DÁVID: Socino, ha a dadogós és értelmes árulás között választanom lehet, nyugodj meg, tudod, melyiket választom. Azt, amelyik méltó akar lenni ahhoz, aki elárultatik.

SOCINO: Szegény Ferenc, hát valóban már csak ennyi a szabadságod, hogy két árulás között választhass?

DÁVID: Isten lelke teszi az embereket Isten fiává. A bűnös embereket bűnbánattartóvá és vezeti Jézussal való társaságra és egységre. Ezt a Szentlelket a Szentírás sehol sem mondja Istennek. Isten lelke, avagy titokzatos lehelete az életnek azért lakozik bennünk, hogy gyarlóságunkban és erőtlenségünkben gyámolítson. Keserűségünkben erősítsen,

nyomorúságunkban vigasztaljon és buzgó könyörgésre indítson.

SOCINO: Ezt nem írom le. .

DÁVID: Egybe kötjük az erkölcsök kegyességét és Isten parancsai iránti engedelmességet. Mert aki tetteivel tagadja, szavával hiába erősíti, hogy Isten ismeri és hasztalan mondja, hogy Krisztusban él, aki nem jár világosságban és azon az úton, melyet Jézus megmutatott. Jézus nyilván mondotta: amit én tettem és tanítottam, azt tegyétek és tanítsátok. Legyen nekünk elég a próféták, evangélisták és apostolok tanítása. Gyönyörűséges és mennyei étel ez az evangéliumi hívők szívéhez, melyhez ha valaki hozzátesz valamit, méreggé válik. A katolikus egyház mérget kevert nektek, mert félremagyarázta Jézus szavait, feltámadásról beszélt, mintha Jézus nem ember lenne, nem közölünk való lenne. Így elvette tőlünk az egyetlen reményt a Krisztusi élethez, minden ember jogát a krisztusi élethez, aki olyan ember volt, mint én, vagy te, vagy bárki más. A tanításom visszaadja nektek ezt, ne higgyetek földi helytartóknak, ne higgyetek annak, aki kívülről jön hozzátok Istent hirdetve. Isten egy és oszthatatlan, ahogy ti is azok vagytok egyenként. Az unitárius pap orvos, de nem feledi, amit a szentírás mond: nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek. Akiben ott lakik az Isten, annak nem kell közvetítő. Éljen benned az egy Isten, és emberi megnyilatkozása, Jézus Krisztus, az embernek fia.

SOCINO: Ezt nem írhatom meg.

DÁVID: Akarom, hogy írd meg ezt.

SOCINO: Vendégségben voltam. Vendéged voltam. Vendéged és árulód. Mégis veled énekelek a legszívesebben. Velem, mert másom nincs ezen a kerek világon, csak az, akit elárultam. Miért szeretjük azt, akit elárultunk? Vendéged voltam. Élősdid. Belőled éltem, teérted kaptam hazát. Mert megkapom a letelepedést, és a házat. Ne vess meg, püspök, ne hagyd magamra. A kullancs ragaszkodik így a jószághoz, ahogy én vájnám, ásnám magam beléd, hogy ne téphess ki magadból. Kellesz. És mindig kelleni fogsz. S talán azért, hogy elárulhassalak. Köszönöm a vendégséget.

DÁVID: Vendég voltál. A tudatomban. Én is vendég voltam a tiédben, És mindketten vendégek – Isten tudatában. Egyetlen vendégségünk ez. Nem vetted észre, Socino, te, aki most a fejedelem és Blandrata jutalmát várod, te sem vagy boldogabb, mint én, aki valami...egyebet várok.

SOCINO: Én sem vagyok boldogabb, Dávid Ferenc, te sem vagy boldogabb, mint én, pedig te hittél és hiszel. És most már, hogy vége a vendégségnek, és mindent tudunk egymásról, most, miután árulkodtam rólad, és te a vigaszoddal büntettél, mondd meg nekem, mert végül is tudni akarom és csakis tőled: valóban egy az Isten?
